

Kako se sastavlja »Račun otpreme« kod pomorskih agencija

Petar Mohorović, Split

U pomorskom prijevozu robe, kao i u prevorima koje u vezi s istim vode brodar i krcatelj, važnu ulogu igraju takozvane »pomorske agencije«. One, takorekuć, sudjeluju u svim fazama izvršenja ugovora o prijevozu robe morem. To pogotovo vrijedi u onim slučajevima — a to je danas sve češća praksa — kada agencijske i spediterske poslove obavlja jedno te isto poduzeće. Budući da su poznate sa čitavim tokom brodarskog poslovanja, agencije su u stanju da za brodara naprave točan i detanjan obračun vozarine i svih troškova koji se javljaju u vezi s ukrcajem, odnosno s iskrcajem određene robe u nekoj luci, kao i svih troškova koji su skupčani s boravkom toga broda u dotičnoj luci. Agencije obavljaju naplatu vozarine i isplatu pristojbi i drugih izdataka. One od brodara naplaćuju proviziju, te po odbitku stavke, kao i ostalih stavaka po naslovu iz dodataka, doznajuju brodaru vozarinu smanjenu za odnosne odbitke. Ukoliko izdaci budu veći od ukupno ubrane vozarine, brodar će morati doznačiti svojem agentu dužnu razliku i obratno.

Obzirom na izloženo možemo slobodno kazati da je

pomorska agencija brodarev obračunatelj. Agencija iskazuje izvršene obračune u takozvanom »računu otpreme«, koji je inače poznat pod engleskim nazivom »disbursements account« (što doslovno prevedeno znači »obračun izdataka«). Primjera radi prikazat ćemo takav »račun otpreme« u kojemu ćemo iskazati sve troškove, koji se teoretski mogu pojaviti. Međutim, treba naglasiti, da se oni ne moraju javiti. To ovisi o radnjama koje su obavljene za vrijeme bavljenja broda u određenoj luci, zatim o tome koje su lučke pristojbe na snazi u toj luci, kakva je nabavke izvršio brod i t. d.

Pošto se u pomorstvu, kao uostalom u svim ostalim strukama vanjske trgovine, najviše upotrebljavaju engleski nazivi, i mi ćemo se u ovom slučaju poslužiti engleskom terminologijom, s time što ćemo na kraju dati prijevod istih na naš jezik.

Za sastavljanje se »računa otpreme« rabe ili gotove tiskanice, ili pak prazan papir, na kojemu se otipkaju samo one rubrike, koje u konkretnom slučaju dolaze u obzir. Evo jednog primjera »računa otpreme«:

STANLEY C. JEDDUAH Co. Ltd.
Shipbrokers, Charterers, Forwarding Agents
Cable address: Stajed
BEYROUTH (U. A. R.)

Beyrouth, 25th May 1959.
Messrs.
Jugoslavenska Sredozemna Plovidba
Šibenik

Disbursements Account of the s/s »KARLOVAC« at Beyrouth on January 21 — 29/1959.

Voucher No.	Item Description	Syr. Pds.	Dollars	Dollars
A.	FREIGHTS COLLECTED OR TO COLLECT			
	Beyrouth/Ploče			12,576,50
	Beyrouth/Šibenik			18,942,00
	Beyrouth/Rijeka \$ 15,755,50 (Payable at destination)			
B.	DEMURRAGE			892,50
C.	CREW'S OVERTIME			456,50
D.	CASH REFUNDED BY MASTER			742,00
		Total Receipts:		33.609,50
E.	DISBURSEMENTS			
	Port Dues			
	a) Pilotage In (Pilotage on arrival)	242,—		
	b) Pilotage Out (Pilotage on departure)	242,—		
	c) Pilotage Shifting:			
	1) Shifting from quay to quay	70,—		
	2) Shifting alongside same quay	81,—		
	Light Dues:	81,—		
	Lighter Dues:	45,—		
	Mooring Dues (Berthing Dues):	76,—		
	Unmooring Dues (Unberthing Dues):	77,—		
	Taking rope to buoys:	20,—		
	Untaking rope to buoys:	14,—		
	Handling Lines In:	64,—		
	Handling Lines Out:	45,—		
	Handling Lines Shifting:	45,—		
	Towing Dues (Towage):	45,—		
	Boatman (Boathire or Boatage):	125,—		
	Watchman (Watching Guardian):	147,—		
	Salvage Dues:	251,—		
	Local Dues:	62,—		
	Sanitary Dues:	45,—		
	Free Pratique:	66,—		

Voucher Item No.	Description	Syr. Pds.	Dollars	Dollars
	Sea Report:	21,—		
	Bill of Health:	10,—		
	Customs Charges:			
	a) Customs Formalities:	56,—		
	b) Customs Stamps:	40,—		
	Fiscal Stamps:	24,—		
	Consular Fees (Consulage):	33,—		
	Notarial Fees:	12,—		
	Maritime Chamber:	46,—		
	Physician & Chemist:	10,—		
	Shipchandler (Ship Chandlery):	262,—		
	Fuel:	2.556,—		
	Fresh Water:	156,—		
	Bunkering:	351,—		
	Repairs:	4.576,—		
	Laundry:	144,—		
	Postage:			
	a) Telegrams (Telegram expenses):	52,—		
	b) Phone Calls (Te. conversations):	44,—		
	Cash to Captain (Cash to Master):	1.391,—		
	Petties (Petty Disbursements):	25,—		
	Gratuities to pilots:	21,—		
	Discharging Expenses:			
	Loading Expenses:			
	Transshipment expenses:			
	Cargo shifting:			
	Opening Hatches:			
	Closing Hatches:			
	Opening Tweendecks:			
	Closing Tweendecks:			
	Trimming:			
	Stevedoring:			
	Labour on Board:			
	a) Winchmen:			
	b) Foremen:			
	c) Tallymen (Tally Clerks):			
F.	AGENCY CHARGES:			
	1) Agency Fees:			
	a) Agency Fees Inward:	142,—		
	b) Agency Fees Outward:	145,—		
	2) Agency Commissions:			
	a) Commission on Inward Cargo:		241,—	
	b) Commission on Outward Cargo:		292,—	
G.	DESPATCH-MONEY:		625,—	
H.	REBATES AS PER STATEMENTS:		315,19	
	Syr. Pds.	11.947,—		
	Dollars: 3,57 Syr. Pds. per 1 \$		3.346,50	4.849,69
	Balance to your credit:			28.759,81

(Say: Twenty eight thousand seven hundred fifty nine & eighty one cent only).
S. E. & O.

Beyrouth, January 30th, 1959,

»Račun otpreme« može na kraju sadržavati i rekapitulaciju svih primitaka i izdataka, koja odprilike izgleda ovako:

Outlays		Receipt	
	USA Dollars		USA Dollars
Vessel Expenses	3.266,11	Freights	31.518,50
Cargo Handling Expenses	—,—	Demurrage	892,50
Agency Charges	616,39	Crew's Overtime	456,50
Despatch-money	652,—	Cash refunded by Master	742,—
Rebates as per statement	315,19		
	USA Dollars 4.849,69		USA Dollars 33.609,50
Balance to your credit	28.759,81		

Značenje engleskih izraza:

Voucher — Temeljnica, Prilog
Description — Opis (Opis robe)
Syr. Pds. — Syrian Pounds — Sirijske funte
Freights — Vozarine
Freights collected — Naplaćene vozarine
Freights to collect — Vozarine koje se imaju naplatiti
Demurrage — Dangube (kada brod padne u prekostojnice)
Port Dues — Lučke pristojbe
Pilotage In — Pilotaza prilikom ulaska broda u luku
Pilotage Out — Pilotaza prilikom izlaska broda iz luke

Pilotage on arrival — Pilotaza prilikom dolaska
Pilotage on departure — Pilotaza prilikom odlaska
Pilotage Shifting — Pilotaza premještaja (broda)
Shifting from quay to quay — Premještaj s gata na gat
Shifting alongside same quay — Premještaj duž istog gata
Mooring Dues — Berthing Dues — Pristojbe vezivanja (broda)
Unmooring Dues — Unberthing Dues — Pristojbe odvezivanja (broda)
Taking rope to buoys — Privez broda na plutače

Untaking rope to buoys — Odvez broda sa plutača
 Handling Lines In — Privez broda uz obalu
 Handling Lines Out — Odvez broda sa obale
 Handling Lines Shifting — Privez-odvez broda u vezi
 s njegovim premještanjem
 Towing Dues (Towage) — Pristojbe za tegljenje (Teglarina)
 Boatman — Lađar, čovjek u čamcu
 Boathire or Boatage — Lađarina, najam čamca
 Watchman — Watching Guardian — Stražar, dakle u vezi
 s time, Pristojbe za stražarenje, za čuvanje
 Salvage Dues — Pristojbe za spasavanje
 Local Dues — Mjesne (lokalne) pristojbe
 Free Pratique — »Slobodan saobraćaj« to jest dozvola koja
 se izdaje brodu i posadi (ukoliko brod dolazi iz ino-
 zemstva) da mogu stupiti u vezu s kopnom, što obu-
 hvaća i radnje potrebne u vezi s manipulacijom robe
 (ukrcaj, iskrcaj i t. d.)
 Sea Report — Prijava pomorske nezgode
 Bill of Health — Zdravstveni list
 Customs Charges — Carinski nameti, Carine
 Customs Formalities — Carinske formalnosti
 Customs Stamps — Carinski biljezi
 Fiscal Stamps — Poreski biljezi
 Consular Fees — Consulage — Konzularne pristojbe
 Notarial Fees — Pristojbe za bilježnika
 Maritime Chamber — Pomorska Komora, dakle Doprinos
 za Pomorsku Komoru
 Physician & Chemist — Liječnik i Apotekar, dakle Troš-
 kovi liječničkih pregleda i lijekova
 Doctor & Medicines — Liječnik i Lijekovi, dakle Troškovi
 u smislu prednjeg
 Shipchandler — Opskrbljivač brodova
 Ship Chandlery — Opskrba brodova
 Fuel — Gorivo
 Fresh Water — Svježa voda
 Bunkering — Bunkerovanje t. j. uzimanje goriva na bun-
 kerskim stanicama
 Repairs — Popravci
 Laundry — Pranje rublja i sl.
 Postage — Poštarina, poštanski troškovi
 Telegrams — Brzozavi
 Telegram Expenses — Brzozajvni troškovi
 Phone Calls — Telefonski razgovori

Kao što je iz prikazanog »računa otpreme« vidljivo,
 isti se odnosi na boravak dotičnog broda u luci Beyrouth
 i to od 21. do 29. siječnja 1959. Za to je vrijeme brod
 iskrcao i ukrcao neki teret. Za teret koji je određen za
 naše luke Ploče i Šibenik, agencija je naplatila unaprijed
 vozarinu, dok za teret koji je određen za našu luku Ri-
 jeku, vozarina će se naplatiti na odredištu, to jest nakon
 prispjeća broda u Rijeku.

Kod operacije ukrcaja odnosno iskrcaja došlo je do
 izvjesne dangube vremena odnosno ušete istog. Za dan-
 gubu je brodar dobio naknadu od onog koji ju je prouzro-
 čio, dok će za uštedu biti obavezan da isplati određenu
 naknadu onome koji ju je postigao. Posada je broda izvr-
 šila stanovitu operaciju u prekovremenom radu pa je i to
 bilo nadoknađeno brodaru. Zapovjednik broda je dio go-
 tovine (neutrošeni dio) povratio agentu. Vozarina, dan-
 guba, isplata prekovremenog rada posade od strane krcat-
 elja odnosno primaoca robe i povraćeni dio gotovine
 prethodno dane zapovjednika broda — sve se to smatra
 primitkom, te ih agent iskazuje odmah na početku »raču-
 na otpreme« kao takvima. Iz »računa otpreme« vidimo,
 da izdaci mogu biti raznovrsni. Radi primjera smo kao
 izdatke unijeli sve one troškove koji teretski mogu doći u
 obzir. Međutim, u praksi se ne pojavljuju svi izdaci, već
 samo neki od njih bilo za to što neki izdaci sami po sebi
 isključuju druge. Na primjer, ako u luci nije uslijedio pre-
 mještaj broda s gata na gat, ne će se naravno isplatiti ni-
 kakva pilotaža premještaja. Brod je mogao biti privezan
 za plutaču, ali nije morao, i prema tome pristojba za takav
 privez (i odvez) nema razloga da bude plaćena. Brod je
 mogao čekati na sidrištu pred lukom, ili u samoj luci, dok
 ne dođe na red za pristajanje uz gat. U tom bi slučaju uslije-
 dila isplata pristojbe za usidrenje, a nakon toga isplata
 pristojbe za privez, i t. d. Može se dogoditi da se brod u
 luci, ili pred lukom, nasuče. Potrebno ga je spasavati. Za
 tu će se operaciju platiti pristojba za spasavanje. U nekim
 zemljama uobičajena je naplata »spasarine« koja se plaća
 prema tonaži broda, a ta taksa ide u korist organizacija,

Telephone Expenses — Telefonski troškovi
 Cash to Captain — Cash to Master — Gotovina zapo-
 vjedniku broda
 Petties — Sitni troškovi
 Petty Disbursements — Sitni izdaci
 Gratuities to pilots — Nagrade peljarima
 Discharging Expenses — Troškovi iskrcavanja robe
 Loading Expenses — Troškovi ukrcavanja robe
 Transhipment Expenses — Troškovi prekrcaja s broda na
 brod
 Cargo Shifting — Premještaj tereta u ili na brodu
 Opening Hatches — Otvaranje grotala
 Closing Hatches — Zatvaranje grotala
 Opening Tweendecks — Otvaranje međupalublja
 Closing Tweendecks — Zatvaranje međupalublja
 Trimming — Lopatanje, niveliranje tereta
 Stevedoring — Nadzor kod ukrcavanja odnosno iskrcava-
 nja, pravilno razmještanje tereta, slaganje
 Labour on Board — Radna snaga na brodu
 Winchmen — Posluga vitlova
 Foremen — Predradnici
 Tallymen — Tally Clerks — Brojači tereta
 Agency Charges — Agencijski troškovi
 Agency Fees Inward — Agencijske pristojbe kod dolaska
 broda
 Agency Fees Outward — Agencijske pristojbe kod odlaska
 broda
 Agency Commissions — Agencijske provizije
 Agency Commission on Inward Cargo — Agencijska pro-
 vizija na teret koji se iskrcava (to jest koji je došao)
 Agency Commission on Outward Cargo — Agencijska pro-
 vizija na teret koji se ukrcava (to jest koji će otići)
 Despatch-Money — Iznos koji brodar plaća krcatelju od-
 nosno primaocu za uštedu vremena kod krcanja odno-
 sno iskrcavanja
 Rebates as per Statements — Rabati prema iskazima
 Syrian Pounds converted into Dollars — Sirijske funte
 pretvorene u dolare
 Balance to your credit — Saldo u Vašu korist
 Outlays — Izdaci, rashodi
 Receipts — Primitci, prihodi
 Vessel Expenses — Troškovi broda
 Cargo handling expenses — troškovi tereta

koje se bave spasavanjem brodova na toj obali. Za vrijeme
 bavljenja broda u luci može biti potrebno da se izvrši po-
 pravak nekog stroja, ili bilo čega drugog. S tim su narav-
 no povezani stanoviti izdaci. Brod se snabdjeva gorivom,
 ugljenom, svježom vodom, hranom, i t. d. Sve to također
 treba platiti.

Stavke navedene u »računu otpreme« pod »Port Dues«
 pa sve do uključivo »Gratuities to pilots« spadaju u sku-
 pinu troškova koje nazivamo »troškovima broda«, dok
 stavke navedene od uključivo »discharging expenses« do
 uključivo »rebates as per statements« spadaju u skupinu
 troškova koje nazivamo »troškovima tereta«. Prvi terete
 brod, a drugi robu.

Rubrike od »discharging expenses« do »labour on
 board« ostavili smo prazne; jer smo izabrali kao poslovni
 događaj slučaj kod kojeg su iskrcaj jednog tereta i ukrcaj
 drugog tereta ugovoreni u smislu klauzula FIOS & FIOT.
 Da bi nam bilo jasno u čemu je stvar, moramo se poza-
 baviti pitanjem transportnih klauzula. U transportne kla-
 uzule u širem smislu riječi spadaju kako klauzule kupo-
 prodajnog ugovora, što sklapaju prodavalac i kupac robe,
 tako i klauzule ugovora o prijevozu robe (morem). Naj-
 poznatije klauzule kupoprodajnog ugovora, koji se odnosi
 na pomorski prijevoz, jesu ove: F. A. S., F. O. B., C. & F.,
 C. I. F. Pošto su one općenito poznate (njima barataju ku-
 pac, prodavalac, krcatelj, primalac, spediter, agencija, ban-
 ka i t. d.), ne ćemo se na istima zadržavati, nego ćemo na
 ovome mjestu razmotriti klauzule ugovora o prijevozu
 robe morem. Taj ugovor sklapaju između sebe brodar
 (odnosno njegov agent) i krcatelj. Pomorski se prijevoz
 kao takav vrši: a) brodovima linijske plovidbe i b) brodo-
 vima slobodne plovidbe. Brodska teretnica, koja se inače
 izdaje u jednom i u drugom slučaju, kod linijske plovidbe
 služi kao ugovor o prijevozu. Po uvjetima linijske plovidbe
 (engl. »liner terms«), brodar snosi troškove ukrcaja robe
 pod čekrk, slaganje iste u brod i iskrcaj robe pod čekrk.
 »Linijski uvjeti« kao i neki drugi tumače se na različit
 način na pojedinim kontinentima, o čemu trebaju voditi

računa i brodari i krcatelji, odnosno primaoci robe kao druge stranke. Kod slobodne plovidbe brodska teretnica nema ulogu ugovora o prijevozu. Takav se ugovor mora posebno sastaviti, a poznat je pod engleskim nazivom »Charter-Party«. »Charter-Party« sadrži mnogobrojna utanačenja, između ostalih i utanačenja o ukrcaju, slaganju i iskrcaju robe. Kod prijevoza robe brodom slobodne plovidbe (takozvanim »tramperom«), brodar često snosi troškove ukrcaja, slaganja i iskrcaja robe, ali ako on to neće, oslobodit će se te obaveze time što će s krcateljem ugovoriti da se u »Charter-Party« unese odgovarajuća klauzula, koja će ga potpuno ili djelomice osloboditi navedenih troškova, već prema tome o kojoj se klauzuli radi. Klauzule ugovora o pomorskom prijevozu robe jesu slijedeće:

- 1) F. I. (»free in« — slobodno u) — brodar je slobodan od troškova ukrcaja na brod;
- 2) F. O. (»free out« — slobodno iz) — brodar je slobodan od troškova iskrcaja sa broda;
- 3) F. I. O. (»free in and out« — slobodno u i iz) — brodar je slobodan od troškova ukrcaja i iskrcaja;
- 4) F. I. O. S. (»free in and out stowed« — slobodno u i iz složeno) — brodar je slobodan od troškova ukrcaja, slaganja robe u brodskom skladištu i iskrcaja;
- 5) F. I. O. T. (»free in and out trimmed« — slobodno u i iz poravnato) — brodar je slobodan od troškova ukrcaja, poravnavanja tereta u brodskom skladištu i iskrcaja.
- 6) F. I. O. S. T. (»free in and out stowed and trimmed« — slobodno u i iz složeno i poravnato) — brodar je slobodan od troškova ukrcaja, slaganja i poravnavanja tereta u brodskom skladištu i iskrcaja.

Te klauzule brodar može ugovoriti s krcateljem bez obzira na to da li su kupac i prodavalac robe, koja se ima prevesti, ugovorili isporuku iste na bazi C. I. F., odnosno C. & F., ili pak na bazi F. O. B., odnosno F. A. S., te bez obzira na to s kime brodar sklapa ugovor o pomorskom prijevozu te robe, dali s kupcem ili s prodavaoцем odnorne robe. Prema tome, ukoliko se brodar ogradio od troškova ukrcaja, slaganja i iskrcaja robe, kupac će i prodavalac morati bezuvjetno međusobno unaprijed utanačiti tko će od njih snositi navedene troškove.

Napominjemo da su u predmetnom »računu otpreme« cifre po pojedinim stavkama primitaka i izdataka uzete sasvim proizvoljno. Međutim, to nije važno, budući da svrha ovog članka nije bila da se dade analitika strukture troškova i međusobnog odnosa istih, već da se pokaže kako otprilike izgleda »račun otpreme«. Na kraju da spomenemo još jednu stvar: »račun otpreme« je redovito popraćen radnim priložima, kao što su, na primjer, primke, računi, potvrde i sl. Njih ispostavljaju ona nadležstva, ustanove, ili poduzeća koja su naplatila dotičnu pristojbu ili izvršila dotičnu uslugu. U »računu otpreme« ih se naznačuje u rubrici »voucher«, što znači Prilog, temeljnica. Prije odlaska broda, osim za pojedine slučajeve, te temeljnice mora potpisati zapovjednik broda. Isplata »računa otpreme« obavlja se na nekoliko načina: a) ili time da brodar doznači unaprijed agentu pokriće u obliku predujma, b) ili time da brodar i agent drže tekući račun, po kojemu će vršiti međusobne obračune, c) ili time da se »račun otpreme« isplati po primitku istog.

Napominjemo da su podaci na samom početku »računa otpreme« izmišljeni i nemaju nikakve veze s nekim stvarnim obračunom.